

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

האזינו - שבת (ת) שובה

(חלק כד)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וארבע לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלוקטי שיחות

שבוע פרשת האזינו, שבת תשובה, ביח תשרי, ה'תשפ"ד (א)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2023
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

האזינו

— שבת (ת) שובה —

ב. והנה, הטעם לכך שפסוקי „האזינו” נקראו בכתוב בשם „השירה הזאת”⁵ — ביאר הרמב”ן⁶: „ויקראוה שירה כי ישראל יאמרוה תמיד בשיר ובזמרה, וכן נכתבה כשירה, כי השירים יכתבו בהם הפסק במקומות הנעימה”⁷.

אבל מובן שדוחק לומר שבגלל הטעמים הללו (בלבד) נקבעו פסוקי „האזינו” בשירת הלויים (במוספי שבת), וכדמוכח משאר הפסוקים שהיו הלויים אומרים, שנקבעו כשירה⁸ על

א. שירת האזינו היא מן השירות שהיו הלויים אומרים בבית המקדש כשירה על הקרבן², וזה לשון הרמב”ם (בהלכות תמידין ומוספין³): „במוספי שבת אומרים שירת האזינו וחולקין אותה לששה פרקים הזי”ו ל”ך כדרך שקוראין אותה ששה בבית הכנסת”.

וצריך להבין:

הלא תוכנה של שירת האזינו הוא — דברי תוכחה, והזכר אף הובא להלכה (בתור חידוש) כמו שכתב הרמב”ם בהלכות תפלה⁴: „כל העולה לקרות בתורה פותח בדבר טוב ומסיים בדבר טוב, אבל פרשת האזינו קורא הראשון עד זכור ימות עולם כו”¹, והולך ומונה בפרטיות החלקים שקוראים לשני שלישי רביעי חמישי וששי, ומסיים: „ולמה פוסקין בה בענינות אלו מפני שהן תוכחה כדי שיחזרו העם בתשובה”.

ולכאורה: „תוכחה” ו„שירה” הרי הן שני ענינים שונים — ואף הפכיים — זה מזה^{4*}!

(1) כן נקראת ברמב”ם הל’ ס”ת פ”ז ה”י. פ”ח (בספר אלה הדברים). הל’ תמידין ומוספין דלקמן בפנים. ועוד.

(2) ר”ה לא, א.

(3) פ”ו ה”ט.

(4) פ”ג ה”ה.

(4*) לכאורה יש להוכיח שהם ב’ ענינים הפכיים ממ”ש הרמב”ם בהל’ חנוכה פ”ג ה”ו: אבל ראש השנה ויום הכפורים אין בהם הלל לפי שהן ימי תשובה ויראה ופחד לא ימי שמחה

יתירה [דאף שכותב זה בנוגע להלל — הרי הלשון בגמ’ ר”ה (לב, ב) וערכין (י, ב) — מקורו של הרמב”ם (מ”מ הל’ חנוכה שם) — דאין ישראל אומרים שירה. וכ”כ בשו”ע אדה”ז או”ח ר”ס תקפד: א”א הלל כו’ ואיך יאמרו שירה. ומפורש בלבוש שם ס”א לענין כמה פזמונים שאין אומרים ברה”ש, שכל אלו הם שירות וא”א שירה ברה”ה ויוהכ”פ*]. וראה גם מאירי ר”ה שם: וטעם הדבר מפני שהוא זמן הכנעת הלב ולא זמן שירה] —

אבל אינו נדו”ד — כי שם מדובר ע”ד תשובה ויראה של האדם ושירתו, ולא אמירת תוכחה (מוסר) ושירה — להאדם.

(5) וילך לא, יט (ראה פרש”י ובמפרשי התורה). שם, כא. כב. ל. פרשתנו לב, מד.

(6) וילך לא, יט.

(7) וראה בארוכה מעשי ה’ כאן (מעשי תורה פרק לח) בפ”י ענין שירה.

(8) ולהעיר דבירושלמי (מגילה פ”ג ה”ז)

(* וכן משמע בחזא”ג ערכין שם: אבל שירת אז ישיר אומרים ברה”ה וביה”כ דאינו אלא סיפור דברים שירה שאמרו משה וישראל. ומשמע ששירה (שאינה סיפור דברים) אין אומרים.

בגאולה העתידה"¹⁶, וכמבואר בסוף השירה (ועל-דרך-זה בתחילתה).

אבל מאחר שלא קבעו לומר כל שירת האזינו בקרבן מוסף שבכל שבת, אלא כל חלק (פרק) בשבת אחרת, "ששה פרקים כו' פרק בכל שבת" - אינו מובן:

בשלמא שני הפרקים הראשונים של שירה זו, שתוכנם הוא טובותיו וחסדיו של הקב"ה לישראל, וכן הפרקים האחרונים, שבהם הבטיח הקב"ה שלא יכלה את ישראל וסוף-סוף יזכו לגאולה - מובן ענין ה"שירה" שבהם; אבל החלקים שבינתיים, העוסקים בירידה הגדולה שתהיה לישראל ובעניני העונש וכו'¹⁷ - איך יתכן להתייחס לפרקים אלו בפני עצמם?¹⁸ כשירה, בשבת שנקבעה להם!?

הקרבנות⁹ (אף שרובם אינם כתובים בתורה באופן של שירה⁷) מפני שתוכנם הוא שירה לה' - החל מהשיר שהיו הלויים אומרים ביום הראשון, "לה' הארץ ומלואה"¹⁰ (על שם שקנה והקנה ושליט בעולמו¹¹), ועד לשיר ביום השבת, "מזמור שיר ליום השבת"¹² ("ליום שכולו שבת" או "על שם ששבת"¹³), ועל-דרך-זה השיר, במנחתא דשבתא⁹ כו' אז ישיר ומי כמוכה" וכו'.

וגם בנוגע ללשון "השירה הזאת" (שבכתוב) - הלא התרגום¹² פירש ששירה זו היא, "תושבחתא", אשר אף נמנתה¹³ בין עשר השירות אשר "אתאמרו בעלמא הדין", שכולן טובות וחסדים גלויים של הקב"ה - החל מ"מזמור שיר ליום השבת" שאמר אדם הראשון כאשר, "אתא יומא דשבתא ואגין עלוי", ועד לשירה העשירית שיאמרו ישראל בקרוב ממש בצאתנו מן הגלות.

ג. אמנם, קריאת כללות הפרשה בשם "שירה" - מובנת היא, שהרי "השירה הזאת הבטחה מבוארת

16) רמב"ן סוף פרשתנו. וראה בחיי פרשתנו שם, מא. ובהנסמן בערה הבאה.
17) ראה בארוכה תוכן החלוקה דשירת האזינו - אברכנאל ריש פרשתנו (אמנם מבאר אופן החלוקה לא כהחלוקה ד"הזיו" ל"ך" שבגמ' (לפרש"י ועוד) ולא כהרמב"ם). ספורנו פרשתנו לב, ז. ועוד.

18) ולהעיר שלפי פרש"י פרשתנו פסוק יב: ואני אומר דברי תוכחה הם כו' - גם תחילת השירה היא דברי תוכחה.

19) להעיר שבגמ' שם, "איבעי' להו הני כולהו בחד שבתא אמרי' להו או דילמא כל שבתא ושבתא אמרי' חד", ולכאורה י"ל שזוהי הסברא דצד הא' של האיבעי', כיון דכל פרק בפ"ע אין בו תוכן של שירה (אבל ראה לקמן הערה 35).
ובס' יום תרועה לר"ה שם כתב דמלשון הטור (או"ח סתכ"ח) משמע דס"ל דכל פרשת האזינו היו משוררים אותה בכל שבת במקדש. וראה לקמן שוה"ג להערה 27.

ובמס' סופרים (פי"ב ה"ח) נק' שירת האזינו "שירת הלויים" סתם.

9) ר"ה שם. רמב"ם הל' תמידין ומוספין שם. וראה לח"מ שם.

10) תהלים מזמור כד.

11) ר"ה שם.

12) תהלים מזמור צב.

13) כב' הדיעות בר"ה שם.

14) ת"א ותיב"ע במקומות שבהערה 5.

15) תרגום לשה"ש בתחלתו. וראה אוה"ת ריש שה"ש.

„והחמישי מן לו חכמו עד כי אשא אל שמים ידי“²⁹, ובכלל זה גם הפסוקים „כי ידין גו' ועל עבדיו יתנחם“ עד „כי אשא אל שמים ידי“, שהם בכללותם „דברי תנחומין“³⁰ וישועת ה' –

ונמצא, שעל-פי חלוקת הרמב"ם אין פרק (בין ששת הפרקים) שתוכנו רק דברי פורענות, כי גם שני הפרקים האמצעיים יש בהם דברי תנחומים.

אולם אעפ"כ מובן, שגם לדעת הרמב"ם אין זה טעם מספיק לקרוא לשני פרקים אלו בשם שירה לה', אפילו לא בנוגע לפרק החמישי – מאחר שרוב רובם של הפסוקים בפרק זה³¹ הוא דברי תוכחה, מ"לו חכמו גו' ואילך; וכל-שכן בנוגע לפרק הרביעי שכולו „דברי תוכחה“, שהרי באמת „לולי כעס אויב גו' הוא „תוכחה“, כמובן (כי משמעו הוא שרק משום „כעס אויב“ לא קיים הקב"ה „אשבתה מאנוש זכרם“³², רחמנא ליצלן)³³.

(29) פסוק מ.

(30) פרש"י הנ"ל (הערה 26) „מכאן ואילך העיד עליהם דברי תנחומין כו“.

(31) להעיר שמפשטות לשון הרמב"ם בהל' תפלה שם „כל העולה לקרות בתורה פותח בדבר טוב ומטיים בדבר טוב אבל פרשת האזינו קורא כו' והשלישי מירכיבוהו עד וירא ה' וינאץ והרביעי מן וירא ה' וינאץ עד לו חכמו כו'“ (שמפרט רק התחלות הפרשיות ולא סיומן ואף שעי"ז כופל ההתחלה) משמע, דזה שפוסקין בה בענינות אלו מפני שהן תוכחה, היינו דפתיחת הפרשיות הוי תוכחה (ולא „דבר טוב“).

(32) פסוק כו.

(33) באברבנאל וילך (לא, יט ואילך) כתב:

ד. באופן החלוקה על-פי הסימנים „הזי"ו ל"ך" יש כמה דעות²⁰. ומהן:

לפי פירוש רש"י²¹, בשבת הרביעית היו מתחילין (בסימן ו' מ„הזי"ו“ – „וירא ה' וינאץ וגו“²² ומסיימין בסימן ל' מ„ל"ך“ – „לולי כעס אויב“²³, שהוא פרק העוסק כולו בעונש וכו' לישראל²⁴; וכעין זה הוא הפרק החמישי אליבא דפירוש רש"י – שהיו מתחילין בל' – „לולי כעס אויב וגו“ ומסיימין בכ' – „כי ידין ה' עמו“²⁵, והרי עד כאן „העיד עליהם משה דברי תוכחה להיות השירה הזאת לעד כשתבוא עליהם הפורענות כו“²⁶.

אבל לרמב"ם²⁷ סדר החלוקה הוא „הרביעי מן וירא ה' וינאץ עד לו חכמו“²⁸, ובכללו הפסוק „לולי כעס אויב אגור“ – הסיבה לשלילת הכליה,

(20) ראה בפרטיות אנציקלופד' תלמודית ע' הזי"ו ל"ך. וש"נ.

(21) בר"ה שם. ובתוס' שם: כ"כ בספרים . . וכן

המנהג. הגמ"י לרמב"ם הל' תפלה שם. ובכ"מ.

(22) לב, יט.

(23) שם, כו.

(24) ועד"ז ע"פ החלוקה שבאשכול (הלכות סדר פרשיות והפטורות סכ"א) בשם רב האי גאון. (25) פסוק לו.

(26) פרש"י פסוק ד"ה (האחרון) וחש ופשיטא לפי החלוקה שבאברבנאל (שבהערה 17), חדלק הג' והד' והה' הוי רק תוכחה.

(27) בהל' תפלה שם. וכ"ה דעת הר"ף והרא"ש מגילה פ"ג (פ"ד) ס"ב. מאירי ר"ה שם. מגילה כה, ב. טושו"ע או"ח שם*. ועוד (נסמנו באנציק' שם הערה 25).

(28) פסוק כט.

(* ומש"כ בלבוש שם ס"ה: ואע"ג דבשאר שבתות השנה אין מסיימין בדברי תוכחות כו' בשבת זו מסיימין באלו הפרשיות כו'.

(* ושם דהיו קורין השירה פעם אחת לששת ימי השבוע. וראה דרישה שם. רש"י לר"ה שם. וראה יום תרועה הנ"ל.

בבית הכנסת, היינו שהחלוקה „בבית הכנסת“ היא „כדרך“ החלוקה „כאן“; והרמב"ם נקט להיפך, שהחלוקה כאן היא „כדרך שקוראין אותה בבית הכנסת“.

(ב) בלשון — שבגמרא איתא „שחלוקים“, והרמב"ם כתב „שקוראים (אותה ששה בבית הכנסת)“;

(ב) והוסיף על הגמרא:

(א) בתחילת לשונו (במוספי שבת) — שכתב „אומרים שירת האזינו כו' הזי"ו ל"ך“, משא"כ בגמרא איתא רק „הזי"ו ל"ך“.

(ב) בסיום לשונו — „גמרו השירה בששה שבתות חוזרין לראש“.

וי"ל שבכל הנ"ל מבאר הרמב"ם גדר שירת האזינו במוספי שבת:

שירת הפרק שבכל שבת אינה שירה בפני עצמה, פרק שירה נפרד למוסף פרטי זה, אלא — „במוספי שבת — בכל אחד מהם — אומרים שירת האזינו“, היינו שכל פרק ופרק „שירת האזינו“ הוא, כי כל הפרקים „חפצא“ אחד הם — שירת האזינו, ואין זאת אלא שדין שירה במוספי שבת על „גברא“ (הלויים) הוא פרק אחד.

ויתירה מזה — ציווי אחד הוא³⁴ על כל שש השבתות³⁵.

(34) היינו העבודה שעל כללות שבט לוי „לשורר על הקרבן“ (ראה רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ג ה"ב וג'). אבל לא על הלויים הפרטיים הללו שהתחילו השירה, דהרי בכל שבת עובד משמר אחר (רמב"ם שם ה"ט).

(35) וי"ל דמקורו דהרמב"ם הוא מ"ה שם, מזה דאיבעי' להו „הני כולהו בחד שבתא אמרי להו או דלמא כו“, דלכאורה בהשיר דכל יום (גם דשבת) אומרים רק פרק אחד כבגמ' שם

ה. וי"ל שהרמב"ם עצמו מיישב זאת בדיוק לשונו:

לשון הגמרא בענין זה היא „במוספי דשבתא מה היו אומרים אמר רב חנן כו' אמר רב הזי"ו ל"ך, ואמר רב חנן כו' אמר רב כדרך שחלוקין כאן כך חלוקין בבית הכנסת“, אבל לשון הרמב"ם היא „במוספי שבת אומרים שירת האזינו וחולקין אותה לששה פרקים הזי"ו ל"ך כדרך שקוראין אותה ששה בבית הכנסת ואומרין פרק בכל שבת. גמרו השירה בששה שבתות חוזרין לראש“.

הרי שהרמב"ם (א) שינה מן הגמרא:

(א) בסדר הענינים — שבגמרא אמרו „כדרך שחלוקים כאן כך חלוקים

וגם נקרא שירה מגזרת אשורנו ולא קרוב להיות הגדת העתידות לא איום ולא דבר נאמר בתנאי כתובתו ואלות הברית (וראה גם רמב"ן פרשתנו לב, מ. מעשי ה' שם פ"מ. ועוד). ועפ"ז לכאורה י"ל שלכן גם כל פרק בפ"ע נחשב כ„שיר“, כי שרים לה' כאשר רואים איך שכל חלק מנבואת ה' מתקיים. אבל (נוסף על הדוחק שבזה, שכאשר רואים וכו' הקיום דפרועניות כו' יעורר זה שיר לה' (רק) מצד זה שנתקיימה נבואה*), הרי הרמב"ם כתב בפירוש „מפני שהן תוכחה“.

גם אין לתרץ שתלוי (אי הוי תוכחה או שירה) בהדיעות בספרי (הובא בפרש"י בסוף פסוק מג): ור"י דורש כולה כנגד ישראל ור"ג דורש את כולה כנגד העובדי כוכבים — כי גם לדעת ר"ג כמה פסוקים בהתחלת דברי התוכחה הוי נגד ישראל.

* ובדוחק י"ל שהשירה בזה היא, כי כאשר רואים קיום נבואה זו, ה"ז מוכח שגם הנבואה ע"ד הנחמה והגאולה תתקיים (ראה רמב"ן שם. אברבנאל בפרשתנו), וע"ד הסיום במס' מכות שרע"ק משחק. אבל קשה לומר שזה תהי' הודאה לכל אחד, היינו שכן צ"ל הנהגה והרגש אצל כ"א בכל הזמנים. ובמכש"כ מזה שגם שם רוב התנאים היו בוכין מתחלה.

פנים – לאו דוקא שחוזרין לראש³⁹), אלא „אומרים שירת האזינו” כולה כחטיבה אחת, על כן – כהמשך דברי הרמב”ם – „גמרו השירה בששה שבתות חוזרין לראש” (דוקא).

ו. הנקודה המשותפת העושה את כל פרשת האזינו לשירה אחת – מובנת היא:

כל פרטי השירה, גם דברי התוכחה שבה (העוסקים בחטאים ועונשים), מביעים ומבארים לא רק את הנאמר בתחילת השירה, „הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אֵל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא”⁴⁰ [שבזה אין כדי לעורר שמחה גלויה בשירה והודיה], אלא⁴¹ – אשר כל המאורעות העוברים על בני ישראל, אפילו אלו הנראים כהיפך הטוב, נעשים על-ידי הקב”ה לשם תכלית אחת – הגאולה האמיתית והשלימה באחרית הימים. כלומר, כל ענינים אלו הם שלבים בסדר העליות המביאות את שלימות הטוב לישראל, שע”ז תתגלה לעתיד לבא מלכותו של הקב”ה בשלימות.

ז. אלא שלכאורה עדיין דרוש ביאור: מהו הטעם לכך שהחלוקה לשש שבתות היא הפועלת קיום ענין השירה, ומה הקשר בין הדברים?

ויש לומר (על-פי פנימיות הענינים)

39) להעיר מהמנהג בכ”מ בשמח”ת – כשחוזרין וכופלין ומשלישין וכו’ בקרה”ת חוזרין לא לראש הסדרה (כתר שם טוב (גאגין) ח”א מנהגי עלית התורה ס”ז. וראה גם רמ”א אר”ח סתרס”ט).

40) פסוק ד.

41) ראה גם לשון הספורנו שם בתחלתו. וראה חזקוני ס”פ וילך. אברבנאל פרשתנו. ועוד.

ולכן הוסיף (והדגיש) כאן הרמב”ם, וחולקים אותה לששה פרקים הזי”ו ל”ך כדרך שקוראין אותה ששה בבית הכנסת, בסגנון שאין מודגש בו (כל-כך) מקום החלוקה, אלא (בעיקר) שציווי קריאה אחד הוא: כשם שבבית הכנסת „קוראין אותה ששה”, היינו שקוראין את ששת הפרקים בתור קריאה אחת³⁶, על-דרך-זה האמירה במוספי שבת בבית המקדש היא אמירה אחת של שירה³⁷ – שירת האזינו, אלא ש„אומרים פרק בכל שבת”³⁸.

ולפיכך: אימתי אפשר לומר שנתקיימה אמירת השירה במוספי שבת – כאשר „גמרו השירה בששה שבתות”.

ומאחר שדין שירה כאן אין פירושו שאומרים „בכל שבת” פרק בפני עצמו מ„הזי”ו ל”ך”, כענין בפני עצמו (שאם כן, היה מקום לקא-סלקא-דעתך שאפשר לומר כל פרק שהוא, ועל-כל-

לפני”ו, ומכיון דרב ענן (חנן) אמר רב מפרש „הזי”ו ל”ך”, שמודגש דהוי ששה פרקים, מהיכא תיתי דיאמר ששה פרקים בחד שבתא. ומובן דלהש”ס מוכח ד„הזי”ו ל”ך” הוי הכל שירה אחת, ולכן ס”ד דכולהו בחד שבתא אמרי להו. 36) להעיר שולוא גזירת הבאים והיוצאים היו מברכים רק ברכה א’ בתחלת הו’ קרואים ואחת בסיומם (מגילה כא, סע”ב). וראה מג”א אר”ח ר”ס רפב: דכולהו ז’ גברי כחד חשיבי דהא בזמן התלמוד הראשון מברך לפני”ו והאחרון לאחר”ו (וראה שו”ע אדה”ז שם ס”ג).

37) ולהעיר דכל השירה הוי חדא פרשה. וראה טורי אבן ר”ה שם ד”ה עד שהראשונה.

38) וזה שכתב „ר”ח שחל בשבת שירה של ראש חודש דוחה את שירה של שבת” (רמב”ם הל’ תו”מ שם ה”י) – ראה מנ”ח מצוה שיב קרוב לסופו, דמסיק דלא היו דוחין אותה לגמרי משבת זו אלא שהיו קורין אותה במנחה.

הארץ ומלואה" 46 – „שקנה והקנה ושלטי בעולמו” 47, היינו שתוכן הדברים הוא שהעולם הוא „קנינו” של הקב"ה, והוא השליט וכו'; וכך גם בפרק הראשון של „האזינו”, שתוכנו הוא על-דרך-זה בנוגע לישראל והתורה (”יערוף כמטר לקחי”, „שאני אומר בפניכם תורה שנתתי לישראל שהיא חיים לעולם כו” 48, וכן) כמפורש בסיום הפרק „הוא אביך קנך הוא עשך ויכוונך” 49, שמציאותם של ישראל קשורה עם הקב"ה.

„בשני היו אומרים גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלקינו הר קדשו וגו” 50 – „שחילק מעשיו ומלך עליהם” 51 – המורה על פעולתה והתגלותה של אלקות בבריאה; ולנגד זה היו אומרים בפרק שני של שירת האזינו „בהנחל עליון גוים גו' יצב גבולות עמים למספר בני ישראל כי חלק ה' עמו וגו” 52 – שבני ישראל מתייחדים מכל האומות בכך ש”קבלו עליהם תורתו

שהשירה ב(מוספי) שבת היא בהתאם לשירה בששת ימי השבוע” 42.

וההסברה בזה:

מזמורי השירה שבששת ימי השבוע – יום ראשון לה' הארץ ומלואה, בשני גדול ה' ומהולל מאד וכו' – עוסקים בענינים ופעולות המבטאים ומגלים אלקות בבריאה (בעולמו) 43; אך בשבת, שבה „שבת מכל מלאכתו”, היינו שאלקות היא למעלה מ”מלאכתו”, למעלה מהבריאה, גילוי האלקות הוא מצד התורה וישראל כפי שהם למעלה מהבריאה.

234

וכשם שבשירה לה' בנוגע לעניני הבריאה יש ששה מזמורים בששת ימי השבוע, על-דרך-זה וכעין זה 44 יש ששה פרקים בעניני התגלותו של הקב"ה ביחס לישראל ושייכותם לתורה (אשר זהו כל תוכן השירה, ובלשון הכתוב „למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל”, וענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא תשכח מפי זרעו גו”):

„ביום 45 הראשון היו אומרים לה'

46) כן הובא ברמב"ם שם. וכבר"ה שם. ובסוף תמיד וע"י ר"ה שם מוסיף „תבל ויושבי בה”.

47) ר"ה שם לב' המ"ד ר"י משום רע"ק ור"נ. אלא שבלשון ר"י מוסיף (וכן בשאר הימים, לבד שבת) ע"ש שקנה כו'. וראה שו"ת כנסת יחזקאל סי' קט.

48) פסוק ב ובפרש"י עה"פ.

49) פסוק ו.

50) כ"ה ברמב"ם שם. והוא ע"פ המשנה דסוף מס' תמיד בלי „וגו”. וצ"ע ברמב"ם שהרי קדשו הוא סוף פסוק. ובר"ה הובאה רק התחלת הכתוב „גדול ה' ומהולל מאד” (ובע"י שם מוסיף „וגו”).

51) כ"ה בגמ' לפנינו (בב' המ"ד). ובע"י (והגהות הב"ח) מוסיף (בב' המ"ד) „ונתעלה וישב במרום”.

52) פסוק ח ואילך.

42) ואולי י"ל ע"ז ובהמשך לזה שחלק ד”שביעי” דהאזינו (השלמות דהסה"כ דהזיו” ל”ך ו”עלה גו' ומת בהר גו”) הוא בדוגמת „ויכולו השמים גו' וישבות גו” דיום השביעי דמע"ב.

43) ראה בפרטיות בגמ' ר"ה שם.

44) ע"פ”ז אולי יש לפרש ל' הטושו"ע שם שהוא לנגד ששת ימי השבוע. אבל דוחק הוא בהלשון. ובלבוש שם מוסיף: והיו מחלקין אותה לששת ימי המעשה.

45) ל' הרמב"ם הל' תו"מ שם (ועד"ז בשאר הימים כדלקמן בפנים). וכלשון המשנה סוף תמיד. בר"ה שם: בראשון מה היו אומרים כו'. וכן ביום השני. ובע"י בכל הימים „מהו אומר”.

ובדוגמא לזה היו אומרים בפרק שלישי (של „האזינו“) את הפסוקים המתארים את ההעלם על אלקות שישנו בישראל, עד לסיום „ותשכח אל מחוללך“⁶⁰.

„ברביעי היו אומרים אל נקמות ה' אל נקמות הופיע“⁶¹, „שברא חמה ולבנה ועתיד ליפרע מעובדיהו“⁶²; ובהתאם לזה קוראים בפרק רביעי של שירת האזינו על העונשים והפורעניות לישראל⁶³.

„בחמישי היו אומרים הרנינו לאלקים עוזנו הריעו לאלקי יעקב“⁶⁴; ובפרק חמישי היו אומרים „דברי תנחומין שיבואו עליהם“ המביאים לידי „הרנינו גו“.

„בששי היו אומרים ה' מלך גאות לבש לבש ה' עוז התאזר וגו“⁶⁵; ולנגד זה היו קוראים בפרק ששי על דבר הגאולה באחרית הימים, כאשר תתגלה מלכותו של הקב"ה בכל תוקפה ועוזה.

ועפ"ז יש לומר ש„בא ללמד ונמצא למד“: כשם שששת פרקי שירת האזינו יוצרים יחד שירה אחת (שלימה), כנ"ל — על דרך זה עניני השירה שבכל אחד

ומלכותו ועולו“⁶⁶, וכן היו קוראים בו על ריבוי החסדים והטובות שעשה הקב"ה לישראל, דבר המבטא ומביע ביתר שאת כי „גדול ה' ומהולל מאד גו“.

„בשלישי היו אומרים אלקים נצב בעדת אל בקרב אלקים ישפוט“⁶⁷, המורה על ענין של גבורה והעלם,

[כי נוסף על זה ששם אלקים ככלל הוא מגן ונרתק לשם הוי', כמו שכתוב⁶⁸ כי שמש ומגן ה' אלקים (וזהו שאלקים בגימטריא הטבע⁶⁹, היינו שהוא מסתיר על אור שם הוי' שלמעלה מהטבע)⁷⁰, הרי הדבר מודגש בכתוב זה, כדאיתא בגמרא שאמירת „אלקים נצב גו“ היא „על שם שגילה ארץ בחכמתו והכין תבל לעדתו“, היינו שנעשה גילוי — עלמא דאתגליא — מן ההעלם והכיסוי שבעלמא דאתכסיא (דהנבראים שבעלמא דאתכסיא בטלים במקורם בדוגמת דגים שבים)⁷¹, וממילא נתגלתה בחינת „ארץ“, ארציות⁷²];

(53) פרש"י שם יו"ד.

(54) כ"ה בתמיד ורמב"ם שם. ובר"ה ליתא „בקרוב אלקים ישפוט“.

(55) תהלים פד, יב. ראה שער היחוד והאמונה פ"ד. שם פ"ו.

(56) פרדס שער י"ב פ"ב. ובש"ה (פט, א)

שמע קצת שכן הוא בזה. שעהוה"א שם.

(57) ראה שער היחוד והאמונה שם בארוכה.

(58) ראה לקו"ת צו יד, ב ואילך. ובכ"מ.

(59) וראה פרש"י (ר"ה שם): מקום מצב עדתו שנאמר ותראה היבשה. ולהעיר שכללות

ענין החטאים (גם אצל אוה"ע בנוגע לשבע מצות) הוא מצד שנתגלה ונרגש מציאות העולם

בפע"ע „תבל לעדתו“. וראה חדא"ג מהרש"א שם. ובהפירוש לסוף מס' תמיד: ובשלישי שבו נראית

הארץ שעלי' יהי' הדין והדינין אומר אלקים

נצב בעדת אל.

(60) פסוק יח.

(61) כ"ה ברמב"ם תמיד וע"י ר"ה שם. ובגמ'

ר"ה ליתא סיום הכתוב „אל נקמות הופיע“.

(62) ר"ה שם.

(63) ראה חדא"ג מהרש"א ר"ה שם, שלכן

ישראל אמרו מזמור זה בשעת חורבן הבית (ערכין יא, ס"ב).

(64) כ"ה בתמיד, ע"י ר"ה ורמב"ם שם. ובר"ה

לפנינו ליתא סיום הכתוב „הריעו לאלקי יעקב“.

(65) רמב"ם שם. ובר"ה שם ליתא הסיום „לבש

. . התאזר וגו“. ובתמיד: לבש לבש וגו'.

בה בענינות אלו מפני שהן תוכחה כדי שיחזרו העם בתשובה⁶⁹, מרומזת בה גם העבודה והתשובה המיוחדת של שבת תשובה (ועשרת ימי תשובה בכלל).

החילוק בין התשובה שבכל ימות השבוע לתשובה שביום השבת הוא בכך, שבימות החול העבודה היא „תשובה תתאה“, וכיום השבת („שבת“ אותיות תש״ב⁷⁰) העבודה היא „תשובה עילאה“⁷⁰.

ואע״פ שבכללות זהו החילוק בין התשובה שבעשרת ימי תשובה לתשובה שבכל ימות השנה (שבכל ימות השנה העבודה, בכללות, היא תשובה תתאה, ובעשרת ימי תשובה עיקר ענין התשובה הוא תשובה עילאה)⁷¹, הרי ידוע (וכבר נתבאר כמה פעמים⁷²) שעיקר ושלמות עבודת תשובה עילאה בעשרת ימי תשובה הוא בשבת תשובה.

והחילוק הכללי בין תשובה תתאה לתשובה עילאה בנפש האדם הוא – שתשובה תתאה באה על-ידי לב נשבר ונדכה, והיא באופן של מרירות⁷³,

69) ובלבוש או״ח שם ס״ה מפורש „מפני שברוב פעמים קורין פרשה זו בשבת שבין ר״ה ל״ב שהם ימי תשובה כדי לעורר את העם שיחזרו בתשובה“. ובשבלי הלקט השלם ס״ ש״י (ועוד) מפרשים הסימן „הז״ו ל״ד“ שכל את מרמז על איזה ענין ופעולה בשייכות לר״ה עש״ת ויוהכ״פ.

70) אגה״ת פ״ו. וראה לקו״ת ש״ש סו, ג. ובכ״מ.

71) ראה לקו״ת שם. ושם סז, ד.

72) ראה גם לקו״ש ח״ד ע' 143 ואילך.

73) אגה״ת פ״ו. וראה שם פ״י.

מששת (שבעת⁶⁶) ימי השבוע (ימי המעשה) אינם (רק) שירות (מזמורים) בפ״ע, שיר מיוחד לכל יום, אלא כולם יוצרים שירה אחת (שלימה)⁶⁷.

ולפי זה צריך לומר בנוגע לשיר שביום הרביעי, „אֶל נקמות ה״ – „שברא חמה ולבנה ועתיד ליפרע מעובדיהן“ – שגם הוא אינו שיר מיוחד על כך ש״עתיד ליפרע מעובדיהן“, אלא חלק ופרט מן השירות שבששת (שבעת) ימי השבוע, דהיינו שע״ז מתגלית ביום הששי מלכותו של הקב״ה⁶⁸ – „ה' מלך גאות לבש״.

ח. בכמה וכמה שנים, וכן בשנה זו, קוראים פרשת האזינו בשבת (ת)שובה. עפ״ז י״ל שמלבד עצם שייכותה של פרשה זו לעשרת ימי תשובה, „פוסקים

66) וי״ל דתלוי בהמחלוקת בר״ה שם אם מזמור שיר ליום השבת הוא „ליום שכולו שבת ע״ש להבא (רש״י שם), כדעת ר״י משום ר״ע; או (גם) „בשביעי ע״ש ששבת“, כדעת ר״ני; לר״י משום ר״ע, השיר דיום השבת הוא שיר (גדר) בפ״ע – „ע״ש להבא“, וששת ימי השבוע הם שירה (גדר) בפ״ע – „על שם שעבר“, ולר״ג דאומר „מה ראו חכמים לחלק בין הפרקים הללו“, וגם השיר דשבת הוא באותו הסוג – ע״ש שעבר, כולם – גם דיום השבת – הם בכלל שירה (גדר) אחד. ואכ״מ.

67) ולהעיר דכל השבוע עובד משמר אחד, אלא ד״כל יום מימי השבת עובדים בו אנשים ידועים“ (מאותו משמר) – רמב״ם הל' כלי המקדש פ״ג ה״ט.

68) וכמו שהוא כפשוטו, שגם ע״י הנקמה באלו שאינם מודים באחזותו ית', נתגלה מלכותו בארץ.

* ביאור מחלוקת הנ״ל – ראה לקו״ש ח״ו ע' 192 ואילך.

כתיבת ספר תורה – מכל מקום, הרי הדבר נאמר בלשון „השירה הזאת“, אשר בפשוטו של מקרא⁸⁰ קאי על שירת האזינו, והיינו לפי ששירה זו היא ה„עדות“ הנותנת קיום וחיות בכל התורה.⁸¹

[ויש לומר שהדבר נרמז גם בכך ששירת האזינו כולה נכללה ב„פרשה“ אחת, ואף בפרק אחד⁸² – „לב“⁸³, המרמז על כל התורה; כידוע⁸⁴ שהתורה מתחילה בב' (בראשית) ומסתיימת בב' („לעיני כל ישראל“) –

80) כפרש״י עה״פ ושאר מפרשי התורה. וגם הרמב״ם שם אינו מוציא פ' הכתוב מפשוטו, אלא ממשׁיך „כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו לפי שאין כותבין את התורה פרשיות פרשיות“. וראה רלב״ג וילך שם. שו״ת חת״ס יו״ד סנ״ד. ביאור הר״פ פערלא סהמ״צ רס״ג פרשיות פרשה ס (ריג, ג ואילך).

81) וראה אברבנאל וילך שם שהציווי ה' שכ״א מישראל יעתיק השירה ותהי' שגורה בפי כל אדם. וזהו פ' הפסוק „למען תהי' לי השירה הזאת לעד בני ישראל“ – „רוצה לומר שימצא בפי כל בני ישראל ולא יצטרכו לבקש ספר התורה אבל בפייהם תמצא השירה הזאת“.

ואולי י״ל דמכאן מקור להידוע בענין גודל לימוד האזינו ע״י כל אחד (ראה ס' השיחות תש״א ס״ע 56. ס' התולדות מהר״ש ע' 74. ס' הזכרונות פכ״ט ממהר״ל מפראג בזה).

82) גם החלק שלאחר השירה, אבל בא בהמשך להשירה, ויבא משה וידבר את כל דברי השירה הזאת גו״ל.

83) ידועה השקו״ט בנוגע לחלוקה זו לקאפיטלאך ומקורה – אבל בכל אופן הרי נתפשטה חלוקה זו בהספרים דכל תפוצות ישראל (וגדולי ישראל) ומאז כו״כ דורות, ומנהג ישראל תורה היא. ולהעיר מרמב״ם הל' ממרים (פ״א ה״ב ג. פ״ב ה״ב) בנוגע למנהגות ומנהג שפשט בכל ישראל. – וראה לקו״ש ח״ה (ע' 57 ואילך. ע' 337 ואילך) בענין שמות הסדרות.

84) ראה אותיות דר' עקיבא אות ב בסופו.

ואילו תשובה עילאה היא „בשמחה רבה“⁷⁴.

ודבר זה מרומז בשירת האזינו:

שירה זו כוללת „ענינות .. שהן תוכחה כדי שיחזרו העם בתשובה“, אבל מאידך גיסא היא נקראת בשם „שירה“, והלויים אומרים אותה בתור שיר על הקרבן (בליווי ניגון בכלי שיר) – ושיר הוא ענין של שמחה (ומטעם זה „אין אומרים שירה אלא על היין שנאמר כו' המשמח אלקים ואנשים“⁷⁵), עד ש„עיקר השירה מן התורה“ למדנו (לחד מאן-דאמר⁷⁶) מן הכתוב⁷⁷, „תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב – איזו היא עבודה שבלב שבשמחה ובטוב לבב הוי אומר זה שירה“.

ט. הביאור הנ״ל, ששירת האזינו ענינה תשובה עילאה, הוא בהתאם לתוכן פרשת האזינו כפשוטה:

הציווי לכתוב „את השירה הזאת כפשוטו היה „למען תהיה לי השירה הזאת לעד“, לעדות על התורה והמצוות, היינו שהשירה פועלת בישראל את הקיום והחיות בכל התורה ומצוותיה⁷⁸.

והדבר מודגש גם בכתוב „ועתה כתבו לכם את השירה גו״ל“, שאע״פ שמכתוב זה למדו חז״ל⁷⁹ שמצות עשה על כל ישראל לכתוב את כל התורה,

74) אגה״ת ספ״א (קיא, רע״א).

75) ברכות לה, א. ערכין יא, א.

76) ערכין שם.

77) תבוא כה, מז.

78) כפשוטו של מקרא. ובארוכה באברבנאל וילך שם וכמה מפרשי התורה.

79) סנהדרין כא, ב. רמב״ם רפ״ז מהל' ס״ת.

„תשובה גשמית מעבירות“⁹⁰, אלא דרך בעבודת ה' – עבודת האדם „להשיב את הנפש למקורה ושרשה ולדבקה בו“⁹¹, והתשובה היא הנותנת את הקיום והחיות בעבודת התורה והמצוות, באופן שמעשיו יהיו (על-ידי התשובה) „מעשים טובים ומאירים“⁹¹.

ועי"ז שישראל עושין תשובה מיד הן נגאלין⁹², בגאולה הפרטית של כל אחד מישראל⁹³, ואזי כל אחד ואחד זוכה (לשלימות) גמר חתימה טובה ביום הכיפורים,

ועי"ז – לגאולה הכללית, הגאולה האמתית והשלימה, ואז יהיה „שיר חדש“ לשון זכר, גאולה נצחית שאין אחריה גלות⁹⁴, במהרה בימינו ממש.

(משיחות ש"פ האזינו תשמ"א ותשמ"ב)

- 90 לקו"ת שמע"צ פ"ה, א. וראה בארוכה לקו"ת ריש פרשתנו. דרושים לש"ש שם. ועוד.
91 לקו"ת שמע"צ שם.
92 רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.
93 ראה אגה"ק ס"ד.
94 ראה תוד"ה ונאמר פסחים קטז, ב. הובא בבחי' וילך (לא, ל) לענין שירת האזינו.

יתמלאו מאה שנה להסתלקות הילולא שלו. ולהעיר דכ"ללות הודאתו והנהגתו הי' באופן דמלכתחילה אריבער – והרי זהו"ע דתשר"ע, תורה. וכמשנת כמ"פ.

לב; זאת ועוד: החידוש המיוחד שבשירה זו הוא גם בדוגמת ענין הלב כפשוטו, שכשם שקיום וחיות כל הגוף תלויים בלב⁸⁵, כך כל התורה תלויה ב(עדות) שירת האזינו⁸⁶; זהו ה"לב" של כל התורה⁸⁷[⁸⁸.

וזהו תוכן ענין התשובה, ובפרט תשובה עילאה⁸⁹, שאין פירושה

238

85 ראה זח"ג רכא, ב. אגה"ק סי' לא. שו"ת חכם צבי סע"ד, ע"עז (אבל בפסקי דינים להצ"צ חיו"ד סוס"מ הכריע כדעת החולקים עליו). ונסמן בדרכי תשובה ובניצוצי זהר שם. וראה בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 165 ואילך.

86 ולהעיר מסיום וחותרם פ' האזינו, אשר לאחרי ש,ויכל משה לדבר את כל הדברים גו' ויאמר אליהם שימו לבבכם גו'."

87 ולהעיר גם ממשנת (לקו"ש ח"ט ע' 156 הערה 23) דהפרק בתניא שמדובר בו הענין דאהבת ישראל הוא פרק לב, והרי אהבת ישראל היא „כל התורה כולה“ (שבת לא, א).

88 וראה צרור המור ס"פ וילך: ואמר את דברי השירה הזאת עד תומם להורות ג"כ כו' והיא כלל כל התורה כולה ובה כלולים כל דברי הנביאים כולם, וכל מה שעתידי לבא על ישראל בגלותם ובגאולתם. וראה רמב"ן סוף פרשתנו.

89 נוסף ע"ז דתשו"ע ענינה הוא דיתעסק באורייתא (אגה"ת פ"ח (מר"מ פ' נשא). וראה המשך וככה תרל"ז לאדמו"ר מהר"ש* פס"ט) – ומודגש בשירה האזינו שהיא יסוד וכללות התורה (ראה הנסמן בהערה שלפנ"ז).

(* להעיר שהשנה – י"ג תשרי תשמ"ג –

